

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДМИРА ДАЛЯ

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки

Кафедра педагогіки

«Затверджую»
Проректор з наукової роботи
СНУ ім. В. Даля
 Е. В. Цотапешко
« 06 » 2018 р.

«Затверджую»
Голова Приймальної комісії
СНУ ім. В. Даля
 О. В. Поркуат
« 06 » 2018 р.

ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Ступінь	Доктор філософії
Галузь знань	01 Освіта
Спеціальність	011 Освітні, педагогічні науки

Севродонецьк – 2018

Розроблено та затверджено на кафедрі педагогіки (протокол засідання кафедри № 12 від 27 червня 2018 р.)

Завідувач кафедри педагогіки
д.пед.н., проф. Шевченко Г. П.

A handwritten signature in blue ink, written over a horizontal line. The signature is cursive and appears to read 'Шевченко Г. П.'.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головним завданням програми кандидатського іспиту із спеціальності загальна педагогіка та історія педагогіки є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення і усвідомлення науковцями-початківцями генези розвитку педагогічної науки та педагогічної практики, сутності і значення педагогіки, засад національної освіти; комплексна перевірка якості професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Програма включає опорні питання нормативних вузівських навчальних курсів „Педагогіка“, „Основи науково-педагогічних досліджень“, „Історія педагогіки“, передбачає обізнаність фахівців з фундаментальними засадами загальної педагогіки, історії загальної педагогіки, професійної педагогіки, народної педагогіки.

Оцінювання відповідей пошукувачів проводиться за існуючими сталими вимогами і нормами, а також: з урахуванням:

- публічного „захисту“ фахівцем дослідницького задуму, який відображено в науковому рефераті з обраної теми дисертаційного дослідження;
- здатності мислити науково-педагогічними категоріями;
- об'єктивності „бачення“ закономірностей і своєрідності розвитку світової, вітчизняної, регіональної освіти;
- сформованості науково-педагогічного стилю мислення особистості;
- вміння оцінювати плідні педагогічні ідеї, об'єктивність та неупередженість, розкритієність від ідеологічних нашарувань її суджень;
- схильність до наукової і педагогічної творчості.

Комплектація екзаменаційних білетів передбачає системне відображення вузлових питань з зазначених складових частин програми.

Перший розділ „Загальна педагогіка“ включає підрозділи: „Загальні основи педагогіки“, „Розвиток особистості“, „Педагогічний процес“, „Педагогічні інновації“, „Учитель сучасної школи“, „Процес навчання“, „Теорія виховання“, „Порівняльна педагогіка“.

Перший розділ передбачає висвітлення теоретико-методологічного фундаменту педагогічної науки, її понятійно-категоріального апарату. Це означає потребу знати зміст Законів України „Про освіту“, „Про середню освіту“, Державної національної програми „Освіта“ („Україна XXI ст.“), „Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад“, концепцій національного виховання.

Пошукачі повинні розкривати сутність педагогічних понять: предмет, завдання, методи, головні категорії педагогіки, джерела розвитку педагогічної науки, система педагогічних наук, педагогічний процес, мета і завдання виховання молоді у сучасних умовах розбудови національної школи в Україні.

Давати характеристику процесу розвитку дітей різного шкільного віку. Знати вікову періодизацію розвитку дітей у педагогічній науці, особливості навчання й виховання дітей різних вікових груп.

Знати методи науково-педагогічних досліджень у середній і вищій школі України.

Пошукувач повинен володіти системними знаннями з дидактики. Тому до програми включені найактуальніші дидактичні проблеми. Розкриваючи сутність процесу навчання, пошукувач зобов'язаний виявити розуміння навчального процесу як цілісної педагогічної системи, що включає в себе педагогічні цілі та завдання, які їх конкретизують, зміст освіти, методи і форми організації навчання, педагогічні технології.

Він має знати різні типи навчання, межі їх використання і ті педагогічні завдання, які доцільно розв'язувати з їх допомогою, добре орієнтуватися в питаннях про виховні та розвивальні можливості навчання і принципи їх використання, способи раціонального застосування сучасних комп'ютерних систем як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва.

Вміти розкрити роль і місце вчителя в навчально-виховному процесі, функції вчителя, вимоги до нього.

Пошукувач повинен виявити розуміння суті і спрямованості педагогічних інновацій, охарактеризувати інноваційні навчальні заклади, сучасні педагогічні технології.

З'ясування суті, мети, принципів, форм і методів виховання особливості передбачають питання з теорії виховання. До програми включено питання національного виховання молоді та його складових частин.

Поглиблене й повне розуміння педагогічних явищ, подій, творчої спадщини видатних українських і зарубіжних педагогів, визначення перспектив у галузі довілля, шкільництва, національної освіти і виховання, педагогічної науки по-справжньому можливі на основі їх ретроспективного аналізу. Збудити ці позитиви в пошукачів покликані питання з історії зарубіжної та української педагогіки, які містять відповідно у другому і третьому розділах („Історія загальної педагогіки”, „Історія української школи і педагогічної думки”). Другий і третій розділ програми побудований на основі хронологічно-проблемного підходу.

Четвертий розділ програми „Народна педагогіка в історико-педагогічному аспекті” передбачає висвітлення суті української народної педагогіки, основних етапів розвитку і становлення, змісту і провідних завдань, здобутків, принципів, ідеалів, історичних традицій, а також; ролі, місця та шляхів раціонального використання у сучасному родинно-шкільному вихованні історичних традицій та тенденцій розвитку етнопедагогіки.

Програма розрахована на аспірантів та пошукувачів.

Подана в кінці програми рекомендована література для самостійного опрацювання носить орієнтований характер і не виключає власних ініціатив пошукувачів у їх доборі та використанні.

1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Педагогіка - наука про освіту, навчання та виховання дітей. Джерела розвитку педагогічної науки (традиції, звичаї людей, народна педагогіка; філософія, психологія, етнографія, історія, археологія тощо; світова й вітчизняна практика, спеціально організовані педагогічні дослідження, досвід авторських шкіл). Завдання педагогічної науки. Виникнення й розвиток педагогічної науки. Головні категорії педагогіки (виховання, навчання, освіта, формування, розвиток). Система педагогічних наук. Взаємозв'язок педагогічної теорії та практики.

Методи і процес педагогічного дослідження (традиційні методи, педагогічний експеримент, тестування, анкетування тощо).

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Процес розвитку особистості (спадковість, середовище, виховання, саморозвиток), підходи до процесу розвитку (теорія двофакторності, біогенетичний підхід, соціологічний підхід, діяльнісний підхід).

Рушійні сили розвитку індивіда. Закономірності розвитку дитини. Головні умови розвитку дитини (праця, навчання, гра, діяльність, спілкування). Діагностика розвитку школярів (тести). Вікові й індивідуальні особливості розвитку. Вікова періодизація (історія питання: Я.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, К.Ушинський). Сучасна вікова періодизація і педагогічний процес. Особливості навчання виховання дітей різних вікових груп (молодший шкільний вік (6-10 р.), середній шкільний вік (10/11-15 р.), старший шкільний вік (15-18)). Індивідуальні особливості учнів (типологія школярів; обдаровані й педагогічно занедбані діти).

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

Педагогічний процес як система (рушійні сили педагогічного процесу, головні характеристики педагогічного процесу, функції педагогічного процесу, закономірності й принципи педагогічного процесу (дидактичні, виховні). Навчання і виховання як головні складові цілісного педагогічного процесу. Самоосвіта й самовиховання - вищий етап розвитку педагогічного процесу. Критерії ефективності цілісного педагогічного процесу. Основні складові педагогічного процесу (типи діяльності - навчання, праця, гра, спілкування; середовище - сім'я, школа).

Мета виховання (історія питання). Мета і завдання виховання в середній школі. Мета і завдання виховання в сучасній національній школі. Завдання національного виховання (розумове, фізичне, трудове, громадянське, моральне, естетичне. Сучасні підходи до освіти і виховання дітей та молоді. Система педагогічних методів (навчання, виховання). Організація педагогічного процесу.

Основні інститути соціалізації дитини (сім'я, освітні заклади, позашкільні заклади, дитячі об'єднання).

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ

Суть і спрямованість інновацій. Авторські навчально-виховні заклади. Інноваційні навчально-виховні заклади. Системи організації педагогічного процесу (історія питання, сучасні аспекти). Сучасні педагогічні технології.

УЧИТЕЛЬ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Роль і місце школи в навчально-виховному процесі. Функції сучасного вчителя (цілеполагання, діагностична, прогностична, розвивальна, проєктивна, планування, інформаційна, організаційна, оціночно-контрольна, корекційна, аналітична). Вимоги до вчителя. Творчість вчителя. Педагогічна майстерність вчителя. Організація та управління діяльністю вчителя. Директор навчально-виховного закладу і вчитель.

ПРОЦЕС НАВЧАННЯ

Сутність процесу навчання, його структура, методологія. Зміст освіти. Освітні стандарти. Зміст освіти в середній школі. Зміст освіти в національній школі. Закономірності й принципи навчання. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Актуальні проблеми сучасної дидактики (диференціація, індивідуалізація навчання, інтеграційні процеси, групова форма організації, гуманізація та гуманітаризація навчання, формування критичного мислення).

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Суть і зміст процесу виховання. Основні закономірності й методологія виховного процесу. Теоретико-методологічна характеристика основних напрямів виховання. Загальні методи виховання. Національне виховання, його суть і зміст. Організаційні форми виховної роботи. Актуальні проблеми теорії та практики національного виховання (громадянське виховання, патріотичне виховання, цінності виховання, соціально-правове виховання, -особистісний підхід у вихованні, духовний розвиток особистості, виховання чистої аури душі, духовність у вимірах культури, виховання та освіти, духовно-культурні цінності виховання та освіти). Українська народна педагогіка про виховання дітей і молоді.

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Порівняльна педагогіка як галузь педагогічної науки. Предмет порівняльної педагогіки, завдання та методи дослідження.

Чинники впливу на розвиток сучасної освіти (глобалізація, економічний розвиток, соціальний, культурний попит).

Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у провідних розвинутих країнах та Україні (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія).

Загальні тенденції реформування сучасних світових освітніх систем

Тенденції розвитку систем дошкільного виховання в розвинутих країнах.

Початкова школа: сучасний стан та перспективи реформування у різних країнах світу.

Особливості реформування середньої освіти в розвинених країнах світу.

Приватні загальноосвітні заклади в сучасних освітніх системах Заходу.

Основні напрями розвитку системи середньої професійної освіти.

Тенденції розвитку системи вищої освіти,

Освіта дорослих. Дистанційна освіта.

Провідні підходи до вирішення завдань ефективності навчального процесу. Диференціація освіти в провідних розвинутих країнах.

Проблеми стандартизації освіти в провідних зарубіжних країнах. Характеристика моделей європейської школи. Система виховних цінностей у сучасному шкільництві Заходу. Форми й методи соціалізації дитини в освіті зарубіжжя. Альтернативні навчально-виховні заклади у країнах Заходу в ХХ ст. Проблема інтеграції в сучасній школі і педагогіці.

2. ІСТОРІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ВИХОВАННЯ У ПЕРВІСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Концепції генези первісного виховання: еволюційно-біологічна (Ш.Летурно, Дж.Сілтсон) та психологічна (П.Монро).

Становлення виховання як особливої форми діяльності людини. Виникнення сім'ї і родинного виховання.

ШКОЛА І ВИХОВАННЯ У СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ

Виховання, і навчання в умовах цивілізації Давнього Сходу: встановлення традицій сімейного виховання (літературні пам'ятки), зародження нових способів соціалізації молоді (спеціальні підготовки жреців, воїнів, чиновників), виникнення і розвиток писемності і

пов'язаного з ним запровадження шил (виникнення професії вчителя, характер шкільництва зорієнтований на жорстоку дисципліну, застосування покарань).

"Дім табличок" у Древній Месопотамії. Школа Древнього Єгипту.

Виховання і школа у Стародавній Індії (вплив кастовості і релігії на виховання).

Педагогічна думка Древнього Китаю (погляди Конфуція на виховання).

Виховання і школа в античному світі. Школи Древньої Греції (предмети: читання, письмо, співи; використання абаки, стала; терміни навчання); специфіка виховання у Спарті; особливості шкіл в Афінах (витоки ідеї гармонійно розвиненої особистості, принцип агоністики, платні заклади: музичні школи і гімнастичні (палестри); гімнасії і ефебії як суспільні навчальні заклади). Педагогічна діяльність Платона (застосування ним Академії, його погляди на виховання, принцип "виховуючого" навчання). Педагогічна діяльність Арістотеля (застосування Лікею, його принцип піклування про "всі три види людської душі").

Школа епохи Елінізму (новий ступінь шкільної освіти - граматичні школи, зміни у статусах гімнасій і ефібій, формування вищої освіти у вигляді філософських шкіл).

Виховання і школа Древнього Риму (вплив давньогрецьких зразків освіти на організацію навчання в Римі; самобутність - у пріоритеті принципу "корисності", практичної спрямованості освіти; "програма семи вільних мистецтв"); структура системи навчання (тривіальні школи, граматичні школи, легіони, риторичні школи). Педагогічні погляди Катана Старшого, Ціцерона і Квінтіліана.

Вплив раннього християнства на виховання і навчання (Євангеліє як етичний орієнтир виховання, християнські школи катахумени як попередниці школи катехизису).

ВИХОВАННЯ І ШКОЛА ЕПОХ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

Освіта у Візантії і її вплив на європейську середньовічну педагогічну думку.

Основні традиції західноєвропейського виховання і навчання (релігійність і авторитарність виховних ідеалів кафедральних і монастирських шил, відхід від греко-римських зразків виховання і використання "семи вільних мистецтв" у навчанні, схоластика і її видатні представники - Фома Аквінський, П'єр Абеляр; лицарське виховання, виникнення і розвиток різних видів міських шкіл та університетів).

Педагогічна думка і школа епохи Відродження (XIV-XVI ст.). Педагогічна тріада: класична освіта з опорою на античність, фізичний розвиток і громадське виховання; педагогічні погляди Вігторино да Фельтре і його "Дім радості"; ідеї Т. Мора про загальну освіту для всіх дітей, про виховання молоді у процесі трудової діяльності; педагогічні погляди Еразма Роттердамського.

Представники Реформації (XV-XVI ст.) як проповідники ідей загального елементарного навчання міських дітей Катехизису рідною мовою, посилення незалежності школи від церкви і запровадження учительства як професії.

ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА У НОВИЙ І НАЙНОВІШІЙ ЧАС

Школа і педагогіка Західної Європи і Північної Америки у середині XVII -кінці XVIII ст.

Педагогічні ідеї Я.Коменського і його "Велика дидактика" (принцип природовідповідності, вікова періодизація, перше у світовій педагогіці керівництво по дошкільному вихованню "Материнська школа", початкова школа як школа рідної мови, дидактичні принципи: наочність навчання, свідомість засвоєння предметів, системність викладу, посильність і міцність знань; класно-урочна система Коменського; його підручники; моральне виховання і роль дисципліни). Готський шкільний статут (1642). Обґрунтування принципу поєднання навчання з продуктивною працею.

Педагогіка і школа за часів Просвітництва.

Педагогічні погляди Джона Локка (його трактат "Думки про виховання" як виклад принципів виховання джентельмена). Концепція природовідповідного виховання педагогічного роману "Еміль, або Про виховання" Жан-Жака Руссо (періодизація розвитку людини і узгоджені з нею завдання виховання, педоцентризм, критика догматики і станової системи виховання, ідеї вільного виховання).

Клод Анрі Гельвецій та його книга "Про розум" (ідеї перебудови освіти у демократичному дусі: індивідуалізація навчання, відмова від пріоритету церкви у формування моралі підростаючого покоління, вимога громадянського виховання на "благо нації").

Педагогічні погляди Дені Дідро (принцип доступності загальної освіти, її безкоштовність і відокремлення від церкви; ідеї реформування освіти колежів - концентричність викладу, розширення програми природничо-наукового циклу і звуження класичної освіти). Педагогічні ідеї і шкільні проекти за часів Французької революції XVIII ст. Проект реорганізації системи народної освіти Ж.Кондорсе.

Німецька міська (латинська) школа і гімназія, англійські і американські граматичні школи, французькі колежі як головні заклади повної загальної освіти у XVII - XVIII ст.

"Філантропів" І.Базедова як приклад учбового виховного закладу нового типу. Розвиток ідей Ж.-Ж.Руссо у діяльності філантропів.

Школа і педагогіка у Західній Європі і США у XIXст..

Особливості розвитку школи і педагогіки на Заході за нового часу (національно-державна специфіка, розбіжності між; напрямками педагогічної думки, шкільного законодавства і системи освіти).

Педагогічна діяльність і спадщина Й.Песталоцці (його теорія елементарної освіти, холістичний зміст мети виховання, ідея виховуючого навчання, розробка методики початкового навчання і деяких часткових методик).

Дошкільна педагогіка. "Виховання людини" і теорія гри Фрідріха Фребеля.

Керівництво, навчання і моральне виховання як засоби виховання гармонійної особистості за педагогічними поглядами Йогана Фрідріха Гербарта.

Дидактика розвиваючого навчання природо-відповідності і культуровідповідності як головні ідеї Фрідріха Адольфа Дістервега.

Типологія загальноосвітніх закладів Ф.Шлеймахера.

Особливості типів початкової і середньої школи на Заході у XIX ст.

Зарубіжна школа і педагогіка першої половини XXст.

Соціальна педагогіка як вияв педагогічного традиціоналізму. Ідеї представників Соціальної педагогіки Е.Дюркгейма (його концепція виховання як залучення кожного члена суспільства до "колективних уявлень" свого часу), П.Наторпа (його погляди на важливість виховання волі).

Педагогіка неотомізму як спроба синтезу релігії і педагогіки.

Школа у Вальфдорфі.

Містико-антропологічна концепція Рудольфа Штайнера.

Овід Декролі і реформаторська педагогіка.

"Нові школи" і погляди на їхню сутність А.Фер'єра, О.Демоленаї

Ідея "громадянського виховання" і трудової школи у спадщині Г.Кершенштейнера.

Здобутки експериментаторської педагогіки, досягнуті А.Лаєм (школа дії), А.Біне, Е.Клапередом, Е.Торндайком.

Педагогічні погляди на дошкільне виховання Марії Монтесорі.

Джон Дьюї - яскравий представник педагогічного "інструменталізму" і прихильник методу навчання шляхом діяння.

Ідеї вільної шкільної общини у педагогічній діяльності О.Ніллі.

Традиції вальдорфської школи Р. Штайнера і їхнє сучасне продовження.

Педагогічна технологія С.Френе.

Експериментальні школи СТА (У.Кілпатрік і метод проектів, К.Уошборн і Вінетка-план, Е.Паркхерст і Дальтон-план).

Екзистенціалістична педагогіка і погляди Ж.-П.Сартра.

Сучасна школа в зарубіжній педагогіці.

Сучасні дидактичні концепції Заходу (традиційна парадигма, раціоналістична модель, феноменологічний напрям).

Теоретичні концепції виховання (соціологізаторська парадигма і біопси-хологічний напрям).

Пріоритети виховання у дусі загальнолюдських цінностей, в ім'я миру.

Існуючі підходи до розв'язання проблеми демократизації освіти (егалітаризм загальної освіти та диверсифікація освіти згідно з індивідуальним нахилом).

Напрямки модернізації навчально-виховного процесу у зарубіжній школі.

Традиції практики шкільного виховання у розвинених країнах світу.

3. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ВИХОВАННЯ У ПЕРВІСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток освіти і виховання дітей в епоху палеоліту, неоліту і трипільської культури. Писемність. Велесова книга - першоукраїнський літопис.

ШКОЛА, ОСВІТА І ВИХОВАННЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Зумовленість характеру виховання, його змісту, форм і методів географічним положенням, природними та соціальними умовами становлення української народності. Створення буквенно-звукової графіки письма. Становлення феодальної держави та прийняття християнства як основні чинники розвитку грамотності на Русі. Значення реформ Володимира Святославовича для розвитку освіти, сутність поняття "книжне вчення". "Школи грамотності та "школи книжного вчення" в Київській Русі, особливості навчання і виховання в них. Методи вивчення азбуки (буквоскладальний метод). Пам'ятки педагогічної думки XI-XII ст. "Слово про закон благодаті" митрополита Іларіона - перша праця з вітчизняної дошкільної педагогіки.

ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ В XIV-XV ст. Вплив на розвиток української культури та освіти феодальної роздробленості, перебування українських земель в складі Польщі, Литви, Угорщини та Молдавії. Ослаблення значущості освіти в Україні. Посилення впливу латинських та католицьких шкіл. Школи при монастирях. Павло Русин. . Юрій Дрогобич.

Розвиток шкільництва в Галицько-Волинській державі.

ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ В XVI-XVII СТ.

Характер освіти в Україні в XVI ст. Елементарні школи, колегіуми. Церковні православні школи. Приходські школи, школи підвищено-елементарного рівня.

Виникнення друкарства. Видавнича діяльність українських першодрукарів. Перші друковані навчальні книги (слов'яноруський буквар І.Федорова).

Виникнення і роль братських шкіл. Київська братська школа. Львівська братська школа. Відкриття Острозької Академії. Києво-Могилянська Академія - виникнення, етапи розвитку і становлення. Просвітницька та культурна діяльність П.Могили. Демократичні ідеї освіти й виховання в українській педагогіці епохи відродження. Творчість М.Смотрицького. "Грамматика Мелетія Смотрицького". Діяльність П.Беренди, його енциклопедія. "Риторика" І.Галятовського. Педагогічні погляди Є.Славинецького та Є.Полоцького. Педагогічна діяльність С.Яворського. Ф.Прокопович та його роль у розвитку педагогічної думки в Україні.

Система виховання козацької молоді (січові, мистецькі, полкові, школи). Створення козацької педагогіки, її сутність та особливості.

ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА В УКРАЇНІ В ХУІІІ СТ.

Розвиток українського шкільництва у ХУІІІ ст. Рівень освіти на Лівобережжі та Слобідській Україні. Полкові початкові школи. Січові школи. Головна січова школа (1754-1768). Парафіяльні школи. Колегіуми. Харківський колегіум. Діяльність мандрівних дяків. Втрата Україною автономії (1775) та зруйнування Січі. Реформа 1786 р. і зміни в освіті. Система освіти на Правобережній Україні. Указ Петра I 1720 р. про заборону друкувати книжки українською мовою і вилучення українських текстів із церковних книг. Освітня

політика Катерини II. Наказ 1789 р. про закриття українських шкіл та заборону української мови у навчальних закладах.

Особливості проекту Батуринського університету (1760).

Життя та діяльність Г. Сковороди (1772-1794). Принципи та завдання виховання у педагогічних поглядах Г.Сковороди.

Стан розвитку освіти на західноукраїнських землях. Шкільні реформи Марії Терезії (1777), Йосифа II (1781). Едукаційна комісія і нова система шкільництва.

СТАНОВЛЕННЯ ШКОЛИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ (перша половина XIX ст.)

Знищення елементів української освіти російським царом та процеси уніфікації в освітній галузі. Реформування системи освіти за правління Олександра II Статут 1804 р. і його наслідки. Реакційна сутність Статуту, виданого Миколою I (1828). Стан освіти і школи. Кирило-Мефодіївське товариство і його освітня програма.

Загальна характеристика освітніх установ України у першій половині XIX ст. (церковно-парафіяльні школи, повітові школи, гімназії, ліцеї, університети).

Відкриття Харківського університету (1805). Відкриття Київського університету (1834). Виникнення і розвиток Гімназії вищих наук у Ніжині (1820). Львівський університет (етапи становлення і розвитку). Духовні семінарії. Духовні училища. Прихідські (початкові) школи. "Інститути шляхетних дівчат". Єпархіальні школи. Недільні школи (кінець 50-их). Русифікація навчання у навчальних закладах.

Життя і педагогічна творчість М.Костомарова. Викладацька та просвітницька діяльність. Етнографічні розвідки.

Ідеї національного виховання у спадщині М.Драгоманова. Просвітницька діяльність М.Драгоманова.

Педагогічні погляди Т.Шевченка (1814-1861). Освітньо-виховний ідеал. Сімейне виховання. "Букварь Южнорусский".

Стан освіти в Західній Україні на початку XIX століття та пробудження національної самосвідомості та освітньої справи. Стан освіти в Східній Галичині, на Буковині та в Закарпатті. Боротьба українців за рідну мову та проти політики австро-угорської імперії у галузі освіти. "Руська трійця". "Русалка Дністрова". •

Становище національної освіти й культури на західноукраїнських землях після революції -1848 р. Просвітницьке товариство "Галицько-Руська Матиця" (1848). Політична реакція. Післявоєнне десятиріччя (1851-1861) в розвитку освіти на західноукраїнських землях.

Педагогічні погляди та діяльність О.Духновича (1803-1865).

ОСВІТА І ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX-НА ПОЧАТКУ XX ст.

Громадсько-педагогічний рух в Україні 60-х рр. XIX ст. Створення Громад на Україні (Київська, Одеська, Полтавська, Харківська, Чернігівська та . ін.), їх значення у розвитку ідей про національну освіту. Визначні діячі-громадівці (В.Антонович, Б.Грінченко, М.Драгоманов, П.Житецький, О. Кістяківський, М.Костомаров, В.Науменко, О.Русов та ін.) Просвітницька діяльність Громад. Недільні школи. Значення діяльності МЛірогова.

Життя, педагогічна діяльність та педагогічна спадщина К.Ушшського.

Діяльність земств у галузі освіти. М.Корф.

Політика царського уряду щодо освіти українців. Валуєвський циркуляр. Емський указ. Шкільні реформи в Російській імперії у 60-80 рр. XIX ст. Типи навчальних закладів. Відкриття Новоросійського університету (1865).

Внесок у розвиток педагогічної думки прогресивних діячів другої половини XIX - початку XX ст.: М.Драгоманова, МТрушевського, В. Науменка, О.Музиченка, Я.Чепіги, Є.Чикаленка). Просвітницька діяльність Х.Алчевської. Педагогічна спадщина Т.Лубенця.

Вплив подій 1905 р. на умови розвитку української педагогічної думки. Просвітницькі товариства. Роль і значення української преси у розробці проблем національної школи ("Рада", "Громадська думка" та ін.) Педагогічний журнал "Світло". Створення національних

підручників. Просвітницька діяльність та педагогічні ідеї БТрінченка. Внесок у розвиток української педагогіки СРусової. Педагогічна спадщина С.Васильченка.

Особливості розвитку народної освіти в другій половині XIX - на початку XX ст. на землях Західної України. Відкриття Чернівецького університету (1875). Педагогічні погляди Ю.Федьковича та І.Франка.

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА Й ПЕДАГОГІКА ВІД РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОТРЯСІНЬ 1917 Р. ДО КІНЦЯ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ/1917-1945/

Боротьба за українську школу в період визвольних змагань українського народу (1917-1920). Освітня політика українських урядів (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії). Курс на розбудову національної школи та відображення цього в державних документах про освіту. Педагогічні погляди М-Грушевського. Внесок у розбудову рідної школи перших національних міністрів (ІСтешенка, М.Василенка, ПХолодного, І.Огієнка). Педагогічна спадщина СРусової.

Освітньо-педагогічні перетворення на центральних українських землях з часу встановлення радянської влади. Діяльність Народного комісаріату освіти (НКО) в справі реформування освітньої галузі. "Положення про єдину трудову школу УСРР" (1919). Основні засади побудови нової школи в Україні.

Розвиток української системи освіти у напрямі соціального захисту дітей на основі "Декларації Наркомосу УСРР про соціальне виховання дітей" (1920) та постанови НКО "Про дитячі будинки". Г.Гринько та Я.Ряппо - теоретики та організатори нової системи освіти.

Радянська освіта. "Кодекс законів про народну освіту УСРР" (1922). Освітня робота і боротьба за соціалізм. Коренізація та українізація. Роль народних комісарів освіти О.Шумського (1924-1927 рр.) і М.Скрипника (1927-1933 рр.) в справі українізації. Зміна сутності терміну "українізація" протягом 20-х років.

Пошуки нових шляхів розвитку освіти. Орієнтація на передову педагогічну думку Західної Європи та США. Вплив на українську школу педагогічних поглядів Дж.Дьюї. Особливості змісту освіти у комплексних навчальних програмах. Авторські концепції комплексності (Піванич, О.Музиченко, І.Соколянський, Я.Чепіга). Комплексно-проектна (з 1930) та проектна (1931) системи навчання. Швидкоминучість ідеї інтеграції у зв'язку із зміною освітньої парадигми.

Розвиток педології як науки про виховання дитини. Видатні вчені -представники педологічної науки (О.Залужний, І.Соколянський, В.Протопопов). Педагогічні погляди С.Чавдарова.

Педагогічна система А.Макаренка. Життя та діяльність вченого. Основні положення теорії А.Макаренка про колектив. Особливості використання праці як фактору виховання. Засади родинного виховання у творчості вченого.

Уніфікація освітньої галузі у 1930-1940-их роках. Сталінські репресії в Україні і їх вплив на освіту. Освітня діяльність в "Спілці визволення України". Розвиток методичної науки. Постанови ЦК ВКП(б) про організацію і зміст роботи радянської школи. Українська школа в роки Великої Вітчизняної війни.

Українське шкільництво на західноукраїнських землях. Польська політика утравізму в освіті Галичини (1919-1920). Функціонування Львівського університету та інших українських закладів освіти у підпіллі. Роль у розвитку шкільництва Галичини греко-католицької церкви на чолі з митрополитом АШептицьким. Українське шкільництво Буковини під владою Румунії (з 1918 р.). Розвиток українського шкільництва Закарпаття у складі Чехії (з 1919 р.). Вклад у збереження рідної мови та освіти О.Кобилянської, А.Волошина, МЛідгірянки.

РОЗВИТОК ОСВІТИ, ШКОЛИ Й ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ У 50-90-их рр. XX ст.

Процеси демократизації в країні і їх вплив на школу.

Зміст закону "Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР" (1958): запровадження загальної обов'язкової восьмирічної освіти;

визначення типів навчальних закладів, що давали повну середню освіту (середні загальноосвітні трудові політехнічні школи з виробничим навчанням, вечірні (змінні) середні загальноосвітні школи з трирічним терміном навчанням, технікуми, середні спеціальні навчальні заклади); школи-інтернати. Позитивні та негативні риси цього закону.

Переведення середніх загальноосвітніх трудових політехнічних шкіл з виробничим навчанням з одинадцятирічного на десятирічний термін навчання. Предметні комісії, розробка навчальних "планів і програм. Реформування організації змісту середньої освіти.

Розвиток середньої, вищої та професійної освіти у 60-70 рр. Перехід початкової школи від чотирирічного циклу навчання до трирічного. Обов'язковість середньої освіти. Сутність постанови "Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи УРСР" (1966). Зміни у змісті освіти. Навчальні плани та програми.

В.Сухомлинський - видатний український педагог-гуманіст. Актуальні проблеми навчання та виховання 'в контексті педагогіки В.Сухомлинського. В.Сухомлинський про виховання особистості.

Розвиток українського шкільництва за умов зміцнення тоталітарного режиму (70-80 рр.). Освітня політика урядів Радянського Союзу та її вплив на розвиток української освіти. "Статут середньої загальноосвітньої школи" (1970) і визначення завдання середньої школи як єдиної, трудової і політехнічної. Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів 'СРСР "Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і подальший розвиток загальної школи" (1972). "Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту" (1973) Зміни у змісті освіти. Суть і зміст виховання в радянській школі в 60-80- рр. Постанови уряду про мову навчання, спрямовані у напрямі русифікації української молоді. Постанова "Про додаткові" заходи щодо вдосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх навчальних закладах УРСР" (1983).

Криза освіти. Спроби уряду Радянського Союзу реформування освіти та причини їх невдачі (Постанова "Основні напрями реформи загальноосвітньої" та професійної школи" (1984). Подальша русифікація української школи. Громадянський рух за перебудову освіти в Україні. Закон про мови (1989).

Вклад українських вчених у розвиток національного шкільництва, педагогічної науки (А.Бондар, Т.Бугайко, Ф.Бугайко, П.Волинський, ІМСостюк, В.Онищук, СЛитвинов, О.Мазуркевич, І.Синиця, В.Смаль, М.Стельмахович, В.Сухомлинський та ін.).

Проголошення незалежності України (1991) можливість і потреба будівництва національної освіти в Україні.

ОСВІТА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДУХОВНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Найважливіші напрями відродження освіти в Україні. Інтеграція національної освіти України в світовий освітній простір. Обов'язки держави щодо здійснення загальної середньої освіти в Україні. Закон України "Про освіту" (1991; 1996). Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI ст.") (1993). "Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад" (1992).

Концепції національного виховання (1994, 1996). Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (1992).

Створення Академії педагогічних наук України (1992) і її роль у розвитку національної педагогічної науки.

Конституція України (1996) про освіту. Положення про ступеневу систему освіти в Україні (1993).

Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. Указ Президента України "Основні напрями реформування вищої освіти в Україні (1995). "Положення про державний вищий навчальний заклад освіти" (1996). Основні напрями перебудови вищої і середньої спеціальної освіти в Україні.

Закон України "Про загальну середню освіту" (1997). Концепція системи управління народної освіти (1999).

Інноваційні процеси, нові типи шкіл. Педагогічні технології. Позашкільні заклади.

Створення нових альтернативних навчальних закладів. Альтернативна освіта.

4. НАРОДНА ПЕДАГОГІКА В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Суть понять "народна педагогіка", "етнопедагогіка". Використання народної педагогіки в родинно-громадсько-шкільному вихованні. Народне родинознавство. Народне дитинознавство. Батьківська педагогіка. Народна дидактика. Народна педагогічна деонтологія.

Становлення української етнопедагогіки. Особливості етапів історичного розвитку української народної педагогіки. Історія розвитку української етнопедагогіки. Поняття "традиції етнопедагогіки". Ідеал української етнопедагогіки. Основні принципи і засоби української етнопедагогіки.

Народна педагогіка в становленні і розвитку педагогічної науки. Використання народної педагогіки видатними педагогами (А.Я.Коменський, Й.Песталоцці, О.Духнович, Г.Сковорода, К.Ушинський, Б.Трінченко та ін.). Висвітлення української етнопедагогіки в науковій літературі. В.Сухомлинський і українська етнопедагогіка.

Народна педагогіка про виховання. Мета, зміст, принципи виховання. Форми, методи виховання. Самовиховання і перевиховання. Народна педагогіка про сімейне виховання. Трудове виховання - основа народної педагогіки. Про моральне виховання. Розумове виховання і народна педагогіка. Естетичне і фізичне виховання.

Народна дидактика. Головна мета народної дидактики. Принципи й методи навчання. Форми організації навчання. Народна дидактика про письменство, книгу, школу, вчителя. Народознавство. Педагогіка народознавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Азаров Ю.П. Искусство воспитания.- М., 1985.
- Алексеев Ю.М. Україна: освіта і держава (1987-1997).- К.: Експрес-об'ява, 1998.
- Алекскж А.М. Педагогіка вищої освіти в Україні. Історія. Теорія,- К.: Либідь, 1998.
- Антология педагогической мысли Украинской ССР.- М.: Просвещение, 1988.
- Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований.- М., 1982.
- Бабищин С.Д. Школа і освіта давньої Русі (IX- 1 пол. XIII ст.).- К., 1973.
- Антоненко Т.Л., Безугла М.В. Духовно-культурні цінності освіти студентської молоді: монографія. К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 254 с.
- Берегівська Л.Д. Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX - поч. XX ст.).- К.: Молодь, 1999.
- Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання.- К.: ІЗМН, 1998.
- Богуславський М. Структура сучасного історико-педагогічного знання//Шлях освіти.- 1999.-№1.
- Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації.- К.: ІЗМЕ, 1996.
- Василькова Ю.В. Педагогические взгляды Шарля Фурье.- М.: Педагоги-ка, 1986.
- Васькович Г. Шкільництво в Україні (1905-1920 рр.).- Мюнхен, 1996.
- Веремчук А.П.\ Теоретичні основи виховання у працях М.С.Грушевського.- Рівне: Тетіс, 1998.
- Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку.- К., 1996.
- Вовк Л.П. Громадсько-педагогічне сподвижництво в Україні: (Етапи і' особливості).-К.: ТОВ "Міжнародна фінансова агенція", 1997.
- Волошин М., Волошин Р. Становлення національної школи.-Дрогобич, 1993.
- Вульфсон Б.А. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века.-М., 1999.
- Вульфсон БЛ., Малькова З.А. Сравнительная педагогика.- М., 1996.
- Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія.- Рівне, 1996.
- Гессен С.И. Основи педагогики.- М., 1995.
- Гинецинский В.И. Образовательный стандарт - проблема теоретической педагогики //Педагогика.- 1999.- №8.
- Гончаренко СУ. Український педагогічний словник.- К.: Либідь, 1997.
- Гриценко М.С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917-1966 рр.).-К., 1966.
- Гусак П.М., Мартіросян А.А. Історія педагогіки України: Посібник.-Луцьк, 1998.
- Джоана Грохульська. Карл Роджерс. Концепція Освіти //Шлях освіти.-1997. -№2.
- Джурицкий А.Н. История педагогики. Учебное пособие для студентов педагогических вузов.- М., 1998.
- Джурицкий А.Н. Зарубежная школа: история й современность /Учеб. пособие.-М., 1998.
- Джурицкий А.Н. Зарубежная школа: современное состояние й тенденция развития.- М., 1993.
- Джурицкий А.Н. Развитие образования в современном мире.- М., 1999.
- Дистервег Адольф. Избранные педагогические сочинения.- М.: Учпедгиз, 1956.
- Державна національна програма "Освіта": Україна XXI століття- Київ, 1994.
- Дорошенко Д.І. Нарис історії України (передмова О.І. Денисюка).- Л., 1991.
- Дроб'язко П.І. Українська національна школа: її витоки і сучасність.-К.: Академія, 1997.
- Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст. Матеріали Міжнародної конференції /Відп. ред. О.В.Сухомлинська.-К., 1993.
- Єгоров Г.С., Лавриченко Н.М. Тенденції розвитку порівняльної педагогіки на кордоні //Шлях освіти.- 1999.- №1.
- Живодьор В.Ф. та ін. З історії національного шкільництва:-Навчально-методичний посібник /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна; Інститут змісту і методів навчання.- К., 1998.
- Животко А.П. Історія української преси /Упоряд., авт. іст.-біографічного нарису та приміт. М.С.Тимошик.- К.: Наша культура і наука, 1999г

- Закон України "Про загальну середню освіту" //Освіта.- 1997.- 27 серпня.
- Закон України "Про освіту" від 23 травня 1991 р. //Відомості Верховної Ради.-1991 .- №34.-С.451.
- Закон України "Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР "Про освіту".- К.: Генеза, 1996.
- Збірник законодавчих і нормативних актів про освіту.- Київ, 1994.-Вип.1.
- Ігнатенко П.Р. та ін. Виховання громадянина.- К., 1997.
- Історія педагогіки /За ред. М.С.Гриценка.- К.: Вища школа, 1973.
- Історія-педагогіки: посібник-практикум /За ред. проф. М.В.Левківського, докт.пед. наук О.А.Дубасенкж.- Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1998.
- Історія України в особах: ХГХ-ХХ ст. /І.Войцехівська (кер. авт. кол.), В.Абліцов, О.Божко та ш.- К.: Україна, 1995.
- История педагогики: [Учебник для студентов пед. институтов] /Н.А.Кокстанткков, Е.Н.Медмксккй, М.Ф.Шабгева. 5-е изд., доп. й перераб.-М.: Просвещение, 1982.
- История педагогики /Под ред академика РАО А.И.Пискунова.- М.: ТЦ "Сфера", 1997.
- Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання.- К., 1997.
- Качмар В.М. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців /кін. ХІХ -поч.ХХ ст./ Львівський держ. ун-т ім. І.Франка.- Л., 1998.
- Кобернік О. Проективна педагогіка і національна школа //Шлях освіти.-2000.-№1.
- Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебнік С.Р. Соціальна педагогіка.- К., 1997.
- Коменский Ян Амос. Избранные педагогические сочинения [В 2-х т.].-М.: Педагогика, 1982.
- Конституція України.- К., 1996.
- Концепція безперервної системи національного виховання.- К., 1994.
- Концепція національного виховання //Освіта.- 1994.- 26 жовтня.
- Концепція позакласної виховної роботи, загальноосвітньої школи //Початкова школа.- 1992.- №5-6.
- Концепція середньої загальноосвітньої школи України / Інформаційний збірник Міністерства освіти.-№1-2,1992.
- Концепція системи управління народної освіти демократичної держави //Освіта.-1992,- 28 березня.
- Коротяєв Б.І. Методи навчально-пізнавальної діяльності учнів.- К., 1991.
- Коротаєва-Камінська В.О. Українознавчий аспект змісту педагогічної освіти (1917-1995 рр.)- К., 1997.
- Костюк Г.С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности.- К., 1989.
- Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для педагогічних навчальних закладів.- Тернопіль, 1996.
- Кравець В. Історія української школи і педагогіки. Курс лекцій: Навч. посібник.- Тернопіль, 1994.
- Крип'якевич І.П. Історія України.- Львів: Світ, 1990.
- Крушинський В.Ю., Левенець Ю.А. Історія України. Події. Дати. Факти.-К., 1997.
- Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Губко О.Т. Українська козацька педагогіка і духовність.- Умань, 1995.
- Лікарчук І.Л. Професійно-технічна освіта України: історичний шлях і-перспективи [Монографія].- К.: Педагогіка, 1999.
- Лихачев Б.Т. Философия воспитания : спец. курс. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2010. 335 с.
- Лозова В.І., Троцько Т.В. Теоретичні основи виховання і навчання.-Харків, 1997
- Локк Джон. Соч.: В 3 т.- М.: Мнсль, 1985.
- Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки.- К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1998.
- Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в Україні: Навч.

посібник для студентів педагогічних навчальних закладів.-К., 1993.

Ляшенко О. Державний стандарт середньої освіти: концептуальні засади //Шлях освіти.-1998.- №2.

Мазур П.І. Отчі світильники: Сторінки з історії школи і педагогічної думки в Україні епохи Відродження (XV ст.- поч. ХУІІІ ст.): Навчальний посібник.- Донецьк: Український культурологічний центр.

Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, роки (1917-1985).- К., 1992.

Макаренко А.С. Избранные педагогические сочинения. В 2-ух томах.-М.: Педагогика, 1978.

Макаренко А.С. Сочинения. В 7-ми т. Ред. коллегия: И.А.Каиров - М 1960.

Марушкевич А.А. Науково-педагогічна спадщина Шгієнка /Київський ун-т ім. Т.Шевченка.- К., 1998.

Мацейків Т.І. Трудове виховання підростаючого покоління в українській народній педагогіці //Рад. школа.- 1985.- №6.

Мельник Л. Історія України: курс лекцій.- К., 1991.

Мельничук О.С. Історія педагогіки України: Навч. посібник /Кіровоградський держ. пед. університет ім. В.Винниченка.- Кіровоград, 1998.

Мироненко О.М. Морально-естетична діяльність школярів в умовах позашкільного закладу.-К., 1994.

Нежинский А.П. А.С.Макаренко й педагогика школьї.- К., 1976.

Нариси історії українського шкільництва (1905-1933 рр.): Навчальний посібник /За ред. ОБ.Сухомлинської.-К: Заповіт, 1996.

Наумов Б. Поліцентризм як система сучасної педагогіки //Шлях освіти.-2000.-Х°1.

Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу.-К., 1991.

Основи національного виховання: Концептуальні положення.- К., 1993.

Основи педагогічної майстерності /За ред. І.А.Зазюна.- К., 1998.

Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР с древнейших времен до конца ХУІІІ века /Ота. ред. Днепров З.- М., 1989.

Очерки истории школьї й педагогической мнсли народов СССР. ХУІІІ -первая половина ХІХ в. /Под ред. М.Ф.Шабаевой.- М.: Педагогика, 1973.

Очерки истории школьї й педагогической мнсли народов СССР. Конец ХІХ-начало ХХ в. /Под ред. З.Д.Днепров, С.Ф.Егорова, Ф.Г.Паничина, Б.К.Тебиева.-М.: Педагогика, 1991

Очерки истории школьї й педагогической мнсли народов СССР (1917-1941 гг.) /Огв. ред. Н.П.Кузин, М.Н.Колмакова, З.И.Равкин.- М.: Педагогика, 1980.

Очерки истории школьї й педагогической мнсли народов СССР (1961-1986 гг.) /Под ред Ф.Г.Паначина, М.Н.Колмаковой, З.И.Равкина.- М.: Педагогика, 1987.

Паламарчук В.Ф. Школа учит мислить.- М., 1986.

Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебньгх заведений /В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов.- М.: Школа-Пресс, 1997.

Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов й педагогических колледжей //Под ред. П.И.Пидкасистого.- М., 1996..

Педагогическое наследие /Я.А.Коменский, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, И.Г.Песталоцци/. Сост. В.М.Кларин, АЖДжурицкий.- М.: Педагогика, 1989.

Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т.- М.: Педагогика, 1981.

Петров В. Діячі української культури (1920-1940 рр.) жертви більшовицького терору.- К., 1992.

Пилипчук Олег Ярославович та ін. Історія науки та освіти в Україні (найдавніші часи - перша тритина ХХ ст.): Навчальний посібник з українознавства.

О.Я.Пилипчук, О.Ф.Коновець, Л.П.Лресько.- К.: ТОВ "Міжнародна фінансова агенція".- 1998.

Підласий І.П. Діагностика й експертиза педагогічних проєктів.- К., 1998.

Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения.- М.: Педагогика, 1985.

- Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики.- М.: Просвещение, 1981.
- Позашкільні заклади України. Концепція.- К.: Освіта, 1993.
- Побірченко Н.-СЛСороткий біографічний словник членів Київської Старої Громади (друга половина ХЕХ -початок ХХ століття).- К.: Інтеллект, 1998.
- Побірченко Н.С. Олександр Олександрович Русов - український громадський діяч, вчений, педагог.-К.-Педагогічна думка, 1998.
- Побірченко Н.С. Павло Житецький - український вчений, педагог, громадський діяч.- К.: Педагогічна думка, 1997.
- Полек В. та ін. Відомі педагоги Прикарпаття /до 1939 р./: Біограф. Довідник / В.Полек, Д.Дзівшчук, Ю.Угорчак. Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника.- Івано-Франківськ.: Лілея-НВ, 1997.
- Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад // Освіта.- 1993. - 3 вересня.
- Положення про дошкільний виховний заклад України //Освіта.-1993.- 10 вересня.
- Положення про професійний навчально-виховний заклад України //Освіта.-1993.-17 вересня.
- Положення про ступеневу систему освіти в Україні: Наказ Міністерства освіти України №311 від 21 серпня 1993 р.- К., 1993.
- Полонский В. М. Понятийно-терминологический аппарат педагогики //Педагогика.- 1999.- №8.
- Полонська-Василенко Н. Історія України. 2-ге вид.: У 2-х т.- К., 1993.
- Про реформу загальноосвітньої і професійної школи. Збірник документів і матеріалів.- К., 1984.
- Проблеми сімейного та статевого виховання дітей і учнівської молоді.-К.: ІСДО, 1995.
- Пшенічка П.Ф. Розвиток творчих здібностей учнів //Шлях освіти.-1999. -№1.
- Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні /За ред. М.Ярмаченка.- Подласій І.П. Педагогика. В 2-х книгах.- М., 1999.
- Родинно-сімейна енциклопедія.- К.: Богдана, 1996.
- Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20-50-ті роки ХХ ст.).- К.: Наукова думка, 1994.
- Савченко О.Я. Дидактика початкової школи.- К., 1997.
- Самойленко Г. Нежинская филологическая школа (1820-1990).-Нежин, 1993.
- Саймон Б. Общество й образование (пер. с англ.).- М., 1989.
- Сбруева А.А. Порівняльна педагогіка.- Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999.
- Селевко Г.К. Современне образовательне технологии.- М., 1998.
- Семчипшн М. Тисяча років української культури.- К., 1992.
- Сікорський П.І. Методологічні підходи до розв'язання суперечностей педагогічного процесу//Шлях освіти.-1999.-№2.
- Скульський Р.П. Учиться быгть учителем.- М., 1986.
- Скуратівський В. Берегиня.- К., 1987.
- Слепухов М. Сумнівні аксіоми радянської педагогіки //Шлях освіти. -1999.-№2.
- Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання.-Івано-Франківськ, 1996.
- Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка.- К.: ІЗМН, 1997.
- Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення.- К.:ІЗМН, 1998.
- Огупарик Б.М., Моцюк В.Д. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772-1939 рр.). Прикарпатський ун-т ім. В.С.Стефаника. Каф. історії педагогіки.- Коломия: Вік, 1995.
- Сухомлинська О.В. Ідеї громадянськості й школа в Україні //Шлях освіти.-1999.-№4.
- Сухомлинська О. В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України //Шлях освіти.-1998.- №3.
- Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи//Шлях

освіти.- 1996.-№1.

Сухомлинский В.А.: Библиография /Сост. А.И.Сухомлинская, О.В.Сухомлинский.- К.: Рад. школа, 1987.

Сухомлинський В.О. Вибр. твори.: В 5-ти т.- К.: Рад. школа.-1976.

Сявакко Є.І. Українська етнопедagogіка в її історичному розвитку.- К.: Наукова думка.- 1974.

Удосконалення управління навчально-виховними закладами.-К.: Хрещатик, 1996.

Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: У 2-х т.- К.: Рад. школа, 1983.

Ушинський К.Д. Твори. В 6-ти т.- К.: Рад. школа, 1954.

Федькович Ю. Поетичні твори, прозові твори, драматичні твори, листи.-К., 1985.

Філіпчук Г. Філософсько-соціологічні аспекти реформування освіти в У країні//Шлях освіти.-1996.-№2

Фіцула М.М. Педагогіка.- Тернопіль, 1997..

Форми навчання в школі /За ред Ю.І.Мальованого.- К., 1982.

Франко І.Я. Педагогічні статті і висловлювання.- К., 1961.

Френе Селестен. Избранные педагогические сочинения. Пер. с французского /Общ. ред.- Б.Л.Вульфсона.- М.: Прогресс; 1980.

Харламов И.Ф. Педагогика: Учебн. пособие.- 3-е изд.- М.: Юрист, 1997.

Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки.- К.: Рад. школа,1961.- .

Хрестоматія по истории зарубежной педагогики: Учебн. пособие для студентов пед. институтов.-М.: Просвещение, 1981.

Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. 36. за заг.. ред О.В.Сухомлинської, ред. П.Р.Ігнатенка, Р.П.Скульського, упор. О.МЛавліченка.- К., 1997.

Шаповал Ю.І. Україна 20т-50-х років; сторінки ненаписаної історії. -К.: Наукова думка, 1993.

Шевченко Г.П. Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти: вибрані наукові статті. К.: Видавництво «Педагогічна думка», 2017. 210 с.

Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лек-. цій: Навчальний посібник.-К.: Либідь, 1999. .

Яремчук Б.Д. Національні проблеми загальноосвітньої школи України: історія і сучасність.-К., 1993.

Ярмаченко М.Д. Сучасність педагогічної спадщини АС.Макаренка:-До 100-річчя з дня народження.- К., 1988.

Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность й творческое наследие АС.Макаренко.- К., 1989.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Педагогіка як наукова дисципліна. Завдання педагогічної науки. Головні категорії педагогіки. Система педагогічних наук.
2. Взаємозв'язок педагогічної теорії та практики. Методи і процес педагогічного дослідження. Рушійні сили розвитку індивіда. « Закономірності розвитку дитини. Головні умови розвитку дитини. Діагностика розвитку школярів.
3. Вікові й індивідуальні особливості розвитку дитини. Сучасна вікова періодизація і педагогічний процес. Індивідуальні особливості учнів. Педагогічний процес як система.
4. Навчання і виховання як головні складові цілісного педагогічного процесу.
5. Критерії ефективності цілісного педагогічного процесу.
6. Мета і завдання виховання в сучасній школі.
7. Основні закономірності й методологія виховного процесу.
8. Методи виховання (загальна характеристика).
9. Сучасні підходи до освіти і виховання дітей та молоді.
10. Система педагогічних методів.
11. Організація педагогічного процесу.
12. Основні інститути соціалізації дитини.
13. Авторські навчально-виховні заклади.
14. Інноваційні навчально-виховні заклади.
15. Системи організації педагогічного процесу.
16. Сучасні педагогічні технології.
17. Роль і місце школи в навчально-виховному процесі.
18. Сучасний вчитель - вимоги до нього й завдання діяльності.
19. Творчість та педагогічна майстерність вчителя.
20. Організація та управління діяльністю вчителя.
21. Сутність процесу навчання, його структура, методологія.
22. Закономірності й принципи навчання.
23. Актуальні проблеми сучасної дидактики.
24. Система виховної роботи у вищій школі.
25. Концепція громадянського виховання.
26. Актуальні проблеми теорії і практики виховання.
27. Основні закономірності й методологія виховного процесу.
28. Патріотичне виховання, його форми і методи.
29. Моральне виховання, сутність і методи.
30. Сутність і завдання естетичного виховання.
31. Національне виховання, його суть і зміст.
32. Актуальні проблеми теорії та практики виховання.
33. Народна педагогіка про сімейне виховання.
34. Духовний розвиток сучасної шкільної молоді.
35. Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти.
36. Духовно-культурні цінності виховання та освіти.
37. Виховання чистої атури душі. Д.С.Лихачов.
38. Творчість та педагогічна майстерність вчителя-вихователя.
39. Порівняльна педагогіка як галузь педагогічної науки.
40. Предмет порівняльної педагогіки, завдання та методи дослідження.
41. Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у провідних розвинутих країнах та Україні (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія).
42. Загальні тенденції реформування сучасних світових освітніх систем.
43. Тенденції розвитку систем дошкільного виховання в розвинутих країнах.
44. Початкова школа: сучасний стан та перспективи реформування у різних країнах світу.
45. Особливості реформування середньої освіти в розвинених країнах світу.
46. Приватні загальноосвітні заклади в сучасних освітніх системах Заходу.
47. Диференціація освіти в провідних розвинутих країнах.

48. Проблеми стандартизації освіти в провідних зарубіжних країнах.
49. Характеристика моделей європейської школи.
50. Система виховних цінностей у сучасному шкільництві Заходу. Форми й методи соціалізації дитини в освіті зарубіжжя.
51. Альтернативні навчально-виховні заклади у країнах Заходу в ХХ ст.
52. Виховання і навчання в умовах цивілізації Давнього Сходу.
53. Виховання і школа в античному світі.
54. Виховання і школа Древнього Риму.
55. Виховання і школа епохи середньовіччя.
56. Педагогічна думка і школа епохи Відродження (XIV-XVI ст.)
57. Школа і педагогіка Західної Європи і Північної Америки у середині XVII - кінці XVIII ст.
58. Основні педагогічні ідеї Я.Коменського та їх актуальність для сучасної школи.
59. Педагогіка і школа за часів Просвітництва.
60. Вікова періодизація як історико-педагогічна проблема (Я.Коменський, Ж.-Ж. Руссо).
61. Школа і педагогіка у Західній Європі і США у XIX ст.
62. Педагогічна діяльність і спадщина Й.Песталоцці.
63. Загальна характеристика історії розвитку гуманістичних педагогічних систем (М.Монтессорі, С.Френе, Р.Штайнер).
64. Ідеї розвиваючого й виховуючого навчання в педагогічному досвіді Й.Песталоцці та теорії Й-Ф.Гербарта
65. Зарубіжна школа і педагогіка першої половини ХХ ст.
66. Реформаторський рух в педагогіці кінця XIX - поч. ХХ ст.
67. Педагогічні погляди Дж.Дьюї та їх вплив на українську школу.
68. Історико-педагогічний аналіз ідей реформаторської педагогіки в Західній Європі і США (Г.Кершешптейнер, А.Лай, Р.Штайнер, Дж.Дьюї, С.Френе.)
69. Традиції вальдорфської школи Р.Штайнера і їхнє сучасне продовження.
70. Сучасна школа в зарубіжній педагогіці.
71. Предмет і основні етапи розвитку української педагогіки.
72. Освіта і виховання дітей за часів Київської Русі.
73. Вплив християнства на розвиток школи і педагогіки в Київській Русі.
74. Основні тенденції морального виховання в християнській педагогіці.
75. Основні педагогічні пам'ятки Київської Русі та провідні ідеї їх авторів.
76. Роль братських шкіл України у XVI-XVII ст. у розвитку національної освіти.
77. Вклад Острозької академії в українську педагогічну культуру.
78. Освітня діяльність і педагогічні погляди Г.Сковороди.
79. Києво-Могилянська академія як центр вітчизняної науки, культури та освіти ХУІ-ХУІІІ ст.
80. Педагогічні ідеї О.Духновича.
81. Розвиток освіти та педагогічної думки у Західній Україні (друга половина XIX - поч. ХХ ст.).
82. Педагогічні погляди Т.Шевченка, М.Костомарова, П.Куліша.
83. К.Ушинський - засновник наукової педагогіки.
84. Педагогічні погляди та освітня діяльність М.Пирогова в Україні.
85. Педагогічні ідеї М.Драгоманова.
86. Освітня діяльність і педагогічні погляди Б.Грінченка.
87. Українська школа і педагогічна думка в період визвольних змагань українського народу (1917-20 рр.).
88. Характерні риси освітньої політики українських урядів (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії).
89. М.Грушевський про українську школу.
90. Роль суспільно-громадської і педагогічної діяльності та теоретичної спадщини професора І.Огієнка у відновленні національної освіти України.
91. Система освіти України в 20-их роках. Загальна характеристика, зміст і методи навчання.
92. Вклад Софії Русової у розвиток української педагогіки.

93. Науково-практична діяльність відомих українських педагогів (Я.Чепіга, О.Музиченко, І.Соколянський, О.Залужний).
94. Науково-методична діяльність Наркомосу України в 20-их рр.
95. Організація навчально-виховного процесу в 20-х рр. в школах України.
96. Впровадження загального обов'язкового навчання.
97. Організація навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі.
98. Педагогічні погляди й просвітницька діяльність перших міністрів освіти періоду 1917-1920 рр. (І.Стешенка, І.Огієнка, П.Холодного, М.Василенка).
99. Г.Гринько та Я.Рядно - теоретики та організатори радянської системи освіти.
100. Зародження і розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні.
101. Спільне та відмінне в українській та російській системах народної освіти в 20-их роках ХХ ст.
102. Педагогічна діяльність А.Макаренка, його вклад в розвиток педагогічної науки.
103. Ідеї самоуправління в педагогічній спадщині А.Макаренка.
104. Трудове виховання в педагогічній діяльності А.Макаренка.
105. Педагогічна діяльність В.Сухомлинського та використання його ідей в сучасній школі.
106. "Школа радості" В.Сухомлинського.
107. Гуманістична сутність педагогічних поглядів В.Сухомлинського.
108. Теорія і практика вільного виховання в історичному розвитку.
109. Українська школа й педагогіка між двома світовими війнами.
110. Стан освіти, школи й педагогіки в Україні в 50-90-х рр. ХХ ст.
111. Розвиток українського шкільництва в умовах розбудови Української держави.
112. Закон України "Про освіту" (1991; 1996) про мету, принципи, державні стандартні систему освіти.